Zsidó vallás és kultúra 3.: Liturgia

BBN-HEB11-223.2, BBV-203.08, BMVD-203.08

Biró Tamás

A szombat reggeli ima vége

2018. május 10.

Praktikus dolgok (emlékeztető):

- A kurzus honlapja: http://birot.web.elte.hu/courses/2018-liturgia/

  Kurzusleírás: http://birot.web.elte.hu/courses/2018-liturgia/Liturgia.pdf

  Felhasználónév és jelszó?

- Biró Tamás: biro . tamas @ btk.elte.hu

  http://birot.web.elte.hu/, http://www.birot.hu/

- Fogadóóra: csütörtök 14.00-15.30 *(a 2018. tavaszi félévben)*

- Pótórák, ha elmaradnának órák.

  A március 15-i óra helyett: tartalék időpont referátumoknak.

A kurzus felépítése (emlékeztető)

1. Csütörtök 12.00 – 13.30:
   - Előadás
   - Szövegek közös megvitatása, diszkusszió
   - 5-10 perces referátumok

2. Opcionális héber szövegolvasás:
   - Szakosoknak, minorosoknak.
   - Javaslat: péntek 11.00 – 12.00.
   - Kérem, jelezzék, ha van igény!

3. Önálló munka otthon:
   - Szövegek elolvasása, preparálása
   - Alkalmi rövid beadandók
   - (Szakirodalom elolvasása)
   - Referátum és dolgozat elkészítése

4. Zsinagógalátogatás:
   - Min. 4 alkalommal (min. 1 péntek este és min. 1 szombat reggel).
   - Minél több, annál jobb!

Praktikus dolgok

Máj. 17.: Dávid
az *askenázi, szefard, szefaradi stb. imkönyvekről*

Opcionális szövegolvasás:

- Szakosoknak és minorosoknak.
- Lásd az egyes prezentációk végén.

Megbeszélve:

- csütörtök 14.00 – 15.00, ill.
- péntek 12.00 – 13.00.

A nemszakosoknak is ajánlott, a szöveg alaposabb megismerése értekében!

Referátumok:

- Google docs: témák & időpontok.
- Segítség a téma kidolgozásához? Minél előbb beszéljenek velem!
- Cél: ízelítőt kapni + a többieknek ízelítőt adni egy témából. Átfedések lehetnek.
- 5-8 perc, nem kell teljességre törekedni.
- Handout vagy 2-3 dia.
- Utána megírni rövid dolgozatban (3-5 oldal), amit egymással megosztanak.

Időpontok

Pótóra – referátumok:

- május 22., kedd, 10.00 – 13.00.

Szemináriumi dolgozatok leadása:

- május 28., hétfő.

Ezeket megosztjuk egymással.

- Vizsga (írásbeli):

- május 30., szerda, 10.00-12.00

valamint

- június 19 ., kedd, 10.00-12.00

Zsinagógalátogatások: önállóan vagy közösen

Konkrétumokat folyamatosan egyeztetjük

<u>Jó alkalmak a tavaszi félév során</u>:

- Péntek esték
- Szombat délelőttök
- Vasárnap reggel
- Csütörtök reggel 9 h tanima OR-ZSE

- **Purim:** febr. 28. szerda este és márc. 1. csütörtök reggel
- **Svii sel peszah:** ápr. 6. péntek reggel
- **Savuot:** máj. 19. szo este – máj. 21. hétfő reggel

Reflexiók az eddigi zsinagógalátogatásokra?

Része lesz a vizsgának!

Krisztina: *a peszahi Haggada*

Violetta: *zsinagógai reform*

(Németországban és)

Magyarországon

Előzetes tematika *(nem heti lebontásban)*

1. Bevezetés. Ima a Bibliában. Ima a rabbinikus hagyományban, a kavvana.
2. Az imakönyv szerkezete. A zsidó liturgia fő pillérei (Sma, Amida). Napi három ima.
3. A Sma és áldásai.
4. A hétköznapi Amida (Smone Eszré).
5. A szombati és az ünnepi imák szerkezete. Lekha dodi. Kiddus.
6. A reggeli áldások. Peszuké de-zimra.
7. Tóra-olvasás. Alenu.
8. Muszaf és neila.
9. Bencsolás és áldások.
10. Hallel és kiegészítések az ünnepi liturgiában.
11. Kaddis.
12. Középkori vallásos költészet: kinna, pijjut, zemirot.

Szombat reggel a zsinagógában

Az imák szerkezete és szombat reggeli ima

	Bevezetés	Sma és áldásai	Amida	Tóra-olvasás	Befejezés
saḥrit	Reggeli áldások, Peszuké de-zimra	Sma és áldásai	Amida + ismétlés	**Tóra-olvasás, majd muszaf**	… + *Alénu* (+…)
minḥa	*Asré josvé…*	–	Amida + ismétlés	–	*Alénu*
maariv	*Ve-hu raḥum* (p. 235)	Sma és áldásai	Amida [nincs ismétlés!]	–	*Alénu* (+…)
maariv péntek este	*Kabbalat sabbat* (6 + L.D. + 2)	Sma és áldásai + *Vesomru*	Amida + *Magen avot*	–	*Alénu* (+…)

A szombat reggeli ima alapszerkezete

1. Bevezetés:
   a. Felkeléshez kapcsolódó áldások; b. Reggeli tanulás: **a szombati áldozat is**
   c. *Peszuké de-Zimra* („a dal fejezetei”)*:* zsoltárok stb. – **hosszabb**
2. A *Sma* és áldásai: a Sma előtti első áldás **hosszabb**
3. Az *Amida* és ismétlése
   + *Tahanun*, stb. **nincs /** + *Hallel* (ros hodes, hanukka, félünnep)
   + Tóra-olvasás + Asre josvé
   + **muszaf**
4. Záró részek: ~~*Asré josvé*~~, ~~*U-va le-Cion*~~, *Aleinu*, napi zsoltár…

A Kaddis

- Isten magasztalása, a nevének a megszentelése
- Nagy része arámi nyelven (egyes részek héberül)
- Négy fajta:
  - *Egész kaddis:* az egész imát lezárja
  - *Fél kaddis:* cezúra az ima felénél (és máshol)
  - *Árvák kaddisa:* a gyász formája, pl. zsoltárok után vö. Kertész Imre
  - *Rabbik kaddisa:* tanulásos szakasz után
- Szövegvariánsok a 10 bűnbánó napon, ill. nuszahok szerint
- Minjen szükséges hozzá. (vö. a gyászmunka közösségi kontextusa)

Az imák szerkezete és a kaddisok

FK: Fél kaddis **EK: Egész kaddis**

	Bevezetés	Sma és áldásai	Amida	Tóra-olvasás	Befejezés
saḥrit	Reggeli áldás… Peszuké de-zim… **FK**	Sma … s áldásai	Amida + ismétlés	**Tóra-olvasás, majd muszaf**	… + *Alénu* (+…) **EK**
minḥa	*Asré josvé…* **FK**	Sma és áldásai	Amida + ismétlés	–	*Alénu* **EK**
maariv	*Ve-hu raḥum* (p. 235)	Sma **FK** és áldásai	Amida [nincs ismétlés!]	–	*Alénu* (+…) **EK**
maariv péntek este	*Kabbalat sabbat* (6 + L.D. + 2)	Sma **FK** és áldásai + *Vesomru*	Amida + *Magen avot*	–	*Alénu* (+…) **EK**

Az imák szerkezete és a kaddisok

FK: Fél kaddis | EK: Egész kaddis
ÁK: Árvák kaddisa | RK: Rabbik kaddisa

	Bevezetés	Sma és áldásai	Amida	Tóra-olvasás	Befejezés
saḥrit	Reggeli áldás… szuké de-zimra	Sma és áldásai	Amida + ismétlés	Tóra-olvasás, majd muszaf	… + *Alénu* (+…)
minḥa	*Asré josvé…*	Sma és áldásai	Amida + ismétlés	–	*Alénu*
maariv	*Ve-hu raḥum* (p. 235)	Sma és áldásai	Amida [nincs ismétlés!]	–	*Alénu* (+…)
maariv péntek este	*Kabbalat sabbat* (6 + 1 D. + 2)	Sma és áldásai + *Vesomru*	Amida + *Magen avot*	–	*Alénu* (+…)

A Tóra-olvasás

- A Tóra kiemelése a frigyszekrényből és a bimához való vitele
- Alija = felhívás a Tórához
  - Aliják száma: szombaton (és szombatra eső ünnepnapon) 7+maftir,
    jom kippur: 6+1, többi tórai ünnep 5+1
    ros hodes: 4+1, böjtnap, hétfő, csüt reggel, szomb. du.: 3
- Fél kaddis, *maftir*, a Tóra felemelése és felöltöztetése
- *Haftara*: a hetiszakaszhoz vagy az ünnephez kapcsolódó prófétai olvasmány
- Áldások a betegekre, a közösségre, a királyra, Izraelre, stb.
- *Asré josvé*
- A Tóra visszavitele a frigyszekrénybe

Kombinációs lehetőségek

Mi van, ha ünnep, félünnep vagy ros ḥodes esik szombatra?

- Saḥrit
  - Ha teljes ünnep: az ünnepi Amidába szombati betétek
  - Félünnep és ros ḥodes: szombati Amidába ünnepi betétek (*Jaale ve-javo*)

- Muszaf
  - Ha teljes ünnep: az ünnepi Muszaf Amidába szombati betétek
  - Félünnep: az ünnepi Muszaf Amidába szombati betétek

  (Balla, pp. 292–304)
  - Ros ḥodes: külön erre a célra írt Muszaf Amida

  (Balla, pp. 281–291)

Viszlát jövő héten!